

Poutní cesta na Horu svaté Anny

Re z u m é

Pouti sahají k základním zážitkům člověka, jehož můžeme pojmenovat „homo viator“. Křesťanské pouti mají svůj původ ve vzdálené době Starého Zákona a ostatních náboženství. Liturgie poutních svátků ve Starém Zákoně navazovala na události kolem hory Sinaj a zdůrazňovala myšlenku o přítomnosti Boha Jahve na Siónu, kde se nacházela Archa úmluvy, symbol Boží přítomnosti a moci i kde Bůh zjevil svou vůli. Biblickou vizi putování doplňuje vize církve jako putujícího Božího lidu. Hornoslezáci se zapojili do proudu evropského putování, když začali navštěvovat Jeruzálem, Řím a Santiago de Compostelu. Především však putovali do slezských poutních míst jako třeba: Piekary, Bardo, Wambierzyce a Hora svaté Anny. Zvláště putování na Horu svaté Anny se stávalo viditelné v hornoslezské tradici. Hora svaté Anny byla a je místem setkání tří kultur, národů a tří modelů náboženství. Konala se tady výměna zkušenosti víry a svědectví křesťanského života.

Místem, kde bije srdce Opolského Slezska, je právě Hora svaté Anny, svatá hora tří národů. Tady Hornoslezáci vždy byli u sebe, bez ohledu na to, zda mluvili polsky, německy, česky, nebo prostě slezsky. Svatá Anna vždy oslovovala poutníky v jazyku jejich srdce, bez jakýchkoliv politických podtextů. V tomto jazyku se lidé modlí, počítají i – bohužel – proklínají. Tato koexistence mnoha kultur bývala ohrožená, nejprve po roce 1933 likvidací polských a moravských stop, a po roce 1945 veškerých stop německých.

Hora svaté Anny se sochou „svaté Anny ve třech“ byla místem integrace národnosti a generací, protože svatá Anna v náboženském povědomí Hornoslezáků byla považovaná za patronku rodinných svazků a spojku mezi generacemi. Hora svaté Anny má tedy mnogogenerační rodinný ráz. Je – jak zdůraznil Jan Pavel II – horou důvěřivé modlitby a naděje. Svatá Anna funguje jako útočiště utrápených a zarmoucených, patronka vdov, sirotek, patronka umírajících a bezpečná cesta poutníků.

Putování na Horu svaté Anny je hnutím zdola, jehož inspirátory byli především tzv. „śpiewocy“ (zpěváci). Dynamismus tohoto hnutí ovlivnil rovněž annohorští strážci a diecézní duchovenstvo. V poutním fenoménu je jasně viditelný proces uskutečňování se církve „zde a teď“. Klášterní kostel a františkánský klášter se staly symboly společných dějin Slezska.

Poutníci se tu modlili v jazyku srdce. Jinak zakoušeli styk s malou vlastí, jakou bylo Horní Slezsko. Tady prožívali „po naszemu“ („podle svého“) svou pobožnost, tady mohli „vypívat“ svou duši. Domácí ráz a regionální příslušnost patří mj. k charakteristikám poutního fenoménu Hory svaté Anny. Pro poutníky je tato hora nejvýznamnější skvostí, znakem vlastní identity, víry, přetrvání, tradice a řečí srdce předků. Církev v tomto poutním fenoménu působila mj. prostřednictvím „zpěváků“, kteří byli „lidmi svědomí“. Tyto početné zástupy světských katolíků na dlouho před 2. vaticanským koncilem přispěly k dynamizaci laikatu.

Důležité v tomto poutním fenoménu jsou motivy putování. Na nich totiž závisí celý náboženský zážitek v posvatném místě. Ti, kteří se rozhodli putovat, připravovali se k pouti mnoha měsíců. Jejich motivace byla čistá, nekomplikovaná. Putovat znamenalo stoupat – k dokonalosti. Již cestou se konaly tzv. „poutní exercicie“.

Motivem byla také snaha odpykání dočasných trestů za své hříchy. Za hříchy proti Desateru existovaly příslušné tresty, které zpovědníci byli povinni uložit penitentům. V *Canonu poenitentiales*, jenž se nachází v *Rituale Vratislaviensis* z r. 1847 jsou vyjmenovány dočasné tresty za spáchané hříchy. Pro zmírnění těchto trestů bylo třeba získat plnomocné nebo částečné odpustky v poutním místě, mj. na Hoře svaté Anny. Pouť se tedy jeví jako „svatá cvičení“ nebo exercicie pokání cestou.

Františkáni upozorňovali poutníky, aby putování chápali jako zjev náboženský, nikoli turistický. Neustále zdůrazňovali námahu, pokání, úsilí, které se koná během cesty. Na tomto úsilí ducha závisí ovoce putování. Tady – v námaze odříkání a pokání se projevovalo naše putování. Příkladem byli poutníci z Otmic, kteří chodili boso. Bohatství posvěcení se nachází v této námaze, motivech, prožívání Krista a Jeho Matky w posvatných místech.

V poutním místě strážci annohorské svatyně zpracovali racionální scénář náboženských zážitků pro poutníky polské, německé a moravské národnosti, ve kterém vzali v úvahu také místo pro osobitou modlitbu. Eucharistie byla středem putování. Celková poutní pobožnost byla zjevně kristocentrická a stavěla ve víře poutníků na správném místě Krista a Jeho Matku. Poutníci rozuměli, že se setkávají ve svatostech církve s Kristem, který odpouští, zatímco Matka Boží je přímělkyní u Něho. Kristus je jediným Prostředníkem, a Maria se zúčastní tohoto jediného prostřednictví.

Františkáni činili poutníky citlivými na sociální, politickou a hospodářskou problematiku jejich rodné země a světa. Vyzývali je k solidaritě s ukřivděnými a chudými tohoto světa. Budovali pocit jednoty s hladovějícími, pronásledovanými, s oběťmi válek prožívajícími různé krize. Připouštěli také laiky k aktivitě, aby si uvědomovali, že jsou subjektem, že

nejenom patří k církvi, ale že jsou církví samotnou a mají něco říct. Vzhledem k poloze a vyvolenosti tohoto místa od několika staletí Hora svaté Anny plnila a plní nadále vyjímečnou roli, protože integruje občany této slezské země, a také proto, že tento typ slezské pobožnosti je příkladem „křesťanství v tradici“.

Křesťanství v tradici se stalo základní vlastností. Toto posvatné místo je vyjímečné tím, že se nachází ve středu kulturního tyglíku, kterým je Slezsko, a také proto, že shromáždění poutníci tvoří „církve lidí“, která integruje, to znamená, že se tam koná proníkání všech společenských prostředí. Na této hoře sledujeme masovost poutního fenoménu, nacházíme obřadnost zdůrazňující jednotu, poslušnost, konkrétnost v myšlení a působení inspirovaném aktivností duchovenstva, které řídí spoustu věřících.

O vyjímečnosti tohoto místa svědčí expanzivnost, která ukazuje sílu, přítomnost a postavení církve v slezském lidu. Projevování síly církve poutníky bylo na Hoře svaté Anny velmi zřetelné. Starostlivost zajišťuje pocit bezpečnosti. Církve hierarchická v době nesvobody, perzekucí pruskou vládou, brala věřících na svou starost, byla mluvčím a ochráncem tohoto lidu, vyjadřovala jeho potřeby.

Na základě sledování poutního fenoménu kolem Hory svaté Anny církve hierarchická – tak byla tehdy vnímaná – pečovala o své poutníky. Stejně annohorští strážci – když se jenom poutníci zjeví – berou je na svou starost, jsou za ně odpovědní. Potvrzuje to freska v dnešní bazilice, na nějž je zobrazené přivítání poutníků.

Po návratu domů, do šedé každodennosti, se vyskytovala příležitost uskutečňování v životě hodnot, které byly pěstované během pouti. Na podzim se na Hoře svaté Anny konaly již formální exercicie. Byl to uzavřený kruh.

Pouti zaváděly novou dimenzi do lidského života. Byly nejenom odrazovým můstkem vůči všednosti, ale také akumulátorem duševních hodnot nezbytných pro přetrvání v různých polohách manželského a rodinného života.

Jednání podle mravních principů křesťanského života povzbuzovalo k pouti, zatímco po návratu tato mravnost byla prohlubovaná, a tak se mohlo mluvit o neustalém vzrostu církve.

Pocit jednoty z poutníky ostatních farností, diecézí či národů umožňuje prožívání pravdy o všeobecnosti církve. Výsledkem putování poutníků tří národů bylo obohacení annohorské církevní tradice, jejíž zvláštností byla mnohojazyčná pastore. Je tedy možno mluvit o irenickém – mírovém – působení Hory svaté Anny.

Ovocem putování bylo zavádění správné aksjologie do života poutníků a také prohloubení jednoty s hierarchickou církví.

Annohorská svatyně měla by být orientována na smíření a ekumenismus. A toto úspěšně uskutečňuje abp Alfons Nossol ve svém učení na Hoře svaté Anny.

Přeložil do češtiny Andrzej Babuchowski